

TERACOTE DIN AȘEZAREA CIVILĂ ROMANĂ DE LA OSTROV (*DUROSTORUM*), JUD. CONSTANȚA (I)

Adela Bâltac, Christina Știrbulescu

LE TERRECOTTE DELL'ABITATO CIVILE DA OSTROV (*DUROSTORUM*), DIP. DI COSTANZA (I)

Questo studio ci presenta un'importante categoria di materiale (le terrecotte) che proviene dai recenti scavi (1997–2007) dell'abitato di Ostrov (il punto "Ferma 4"), abitato connesso all'antica città di *Durostorum*. Nel presente catalogo sono stati introdotti 80 pezzi compresi nella categoria chiamata statuario minore. Le terrecotte sono state divise in molte categorie: divinità, gruppi statuari, statuette umane e animali, basi di statuette, „templi in miniatura” (elementi architettonici). Soltanto una piccola parte non è potuta essere catalogata, rimanendo nella categoria varia. Vari elementi (la pasta con la quale esse sono confezionate, la maniera di riprodurre i tratti, le forme, i forni di cottura per i prodotti d'argilla) conducono alla conclusione che i pezzi sono stati realizzati nelle officine ceramiche locali. Sulla base delle analogie e dei tratti specifici d'alcune terrecotte, queste possono risalire alla seconda metà del II secolo fino al III secolo, quale datazione rientra perfettamente nel periodo di progresso dell'abitato in questa zona.

Cuvinte cheie: *Durostorum*, cercetări arheologice în așezarea civilă, teracote, statuaria minoră.

Keywords: *Durostorum*, ricerche arheologice nell'abitato civile, terrecotte, lo statuario minore.

Așezarea identificată la Ostrov (punctul Ferma 4) este legată de anticul *Durostorum*¹ (*Dorostolon/Douróstoron*), important centru roman semnalat de scriitorii și geografii antici, precum și de itinerariile vremii. Istoria *Durostorum*-ului este strâns legată de legiunea a XI-a Claudia și din consecințele care decurg odată cu cantonarea acesteia aici. Puținele informații arheologice au reușit să pună în evidență o porțiune din castrul legiunii², precum și o serie de alte edificii atribuite, de către descoperitori,

canabae-lor acestuia³. O altă așezare civilă (datată în secolele II–IV p.Ch.), situată la aproximativ 2–2,5 km est de castrul legiunii, a început să fie cercetată din 1990⁴.

Cercetările anterioare anului 1990, precum și cele din intervalul 1990–1997, au avut ca obiectiv atelierele ceramice de pe malul brațului Ostrov⁵, care au pus în evidență un bogat material, mai ales ceramic, ceea ce indică *Durostorum* drept un important centru comercial de pe linia Dunării. Din anul 1997 a început cercetarea a trei edificii cu caracter public, din centrul

¹ Pentru întreaga problemă a anticului *Durostorum* vezi cel mai recent studiu Damian, Bâltac 2008 (cu întreaga bibliografie).

² Acesta este, din păcate, dispus sub construcții moderne ale orașului Silistra (Bulgaria) — vezi Ivanov, Atanasov, Donevski 2006, 166–180.

³ Donevski 1990, 238–240 și notele 9–10, fig. 2–4.

⁴ Mulțumim și pe această cale dl. Dr. Paul Damian, pentru punerea la dispoziție a materialului spre publicare înaintea finalizării cercetărilor de aici, precum și pentru ajutorul acordat.

⁵ Vezi Mușeteanu 2003, cu întreaga bibliografie.

asezării civile identificată în acest punct, dintre care unul cu funcționalitate termală⁶.

Materialul recoltat de-a lungul a peste 10 ani de cercetări, foarte bogat și divers, provine atât din contexte stratigrafice corespunzătoare funcționării celor trei edificii sau a altor complexe identificate aici, cât și din perimetrele adiacente acestora. Acest lucru se datorează, în principal, intervențiilor începute încă din antichitate, dar mai ales celor din epoca modernă⁷.

O categorie importantă de artefacte, descoperite prin săpături sistematice, sunt teracotele. Termenul italian *terracotta* a fost folosit, începând cu Renașterea, pentru a indica varii produse din argilă mai mult sau mai puțin purificată, compactă, arsă până la obținerea unei culori roșiatice sau gălbui, lipsită de smalt, dar pictată în culori vii, aplicate înainte sau după ardere⁸.

Teracotele descoperite până în acest moment pot fi împărțite în două mari categorii, în funcție de destinația lor, și anume: teracote destinate statuariei minore (care include și elementele constitutive ale acestora) și teracote folosite la decorarea pieselor ceramice (deopotrivă aplicate sau tipare).

Prezentul studiu se oprește asupra primei categorii (80 piese), cele mai multe

dintre ele (72,5%) provenind din Sectorul I, mai exact din gropile identificate la nord de edificiul termal⁹.

Pasta din care sunt confecționate este în general fină (doar 6,32% dintre piese au putut fi definite ca având pastă semifină), arsă oxidant (79% dintre ele, chiar dacă unele sunt arse inegal — 13%). Doar în trei cazuri se constată o ardere până aproape de vitrifiere, ceea ce în cazul vaselor ar fi fost considerate ca rebuturi. Lutul este în general bine omogenizat, rar se folosește ca liant și tegulă pisată (nr. cat 11, 30 și 37). O singură piesă este din pastă caolinoasă (nr. cat. 30). Doar pe 22 de piese au fost sesizate urme de vopsea albă și/sau de firnis, angobă sau vopsea cu diferite nuanțe de roșu, însă credem că cele mai multe dintre acestea au trecut printr-un tratament de acoperire cu astfel de substanțe.

Piese sunt majoritatea turnate în tipar, cele mai multe păstrând urmele amprentelor digitale de la impresiune pentru ca pasta să imprime, cât mai bine, modelul din tipar. Rar apar mici retușuri care constau în completări cu fâșii de pastă (lipite prin apăsare în pasta crudă), înlăturarea cu o unealtă (probabil o lamă) a surplusului de material sau netezirea? prin periere a suprafeței sau diferite incizări secundare (care pot fi și mici accidente). Toate aceste intervenții apar doar pe interiorul pieselor (un singur caz și la exterior — nr. cat. 36), ceea ce nu afectează calitatea produsului finit, deci nu pot fi considerate rebuturi.

Deși în materialul arheologic provenit din cercetările întreprinse până acum au fost descoperite mai multe tipare¹⁰, nici unul dintre acestea nu-și regăsește modelul în lut ars. Trăsăturile foarte șterse ale unor piese arată utilizarea lor foarte îndelungată, deci și

⁶ Pentru cercetările arheologice de aici vezi întreaga bibliografie la Damian, Băltăc 2008, nota 28.

⁷ După al doilea război mondial în zonă s-a practicat cultura viței de vie, ceea ce implică amenajarea terenului pentru o astfel de cultură (cum ar fi terasări, nivelări, introducerea de conducte pentru irigații etc.) la care se adaugă o arătură foarte adâncă pentru menținerea culturii, ceea ce a dus la distrugerii și perturbări stratigrafice până la cote de 0,50–0,60 m și implicit răscolirea materialului (de aceea unele piese poartă marcajul *passim*).

⁸ EAA VII, 732. Termenul italian *terracotta* este compus din cuvintele „terra” (pământ) și „cotta” (ars). Astfel, în literatura de specialitate teracota desemnează orice obiect care este lucrat în lut și apoi supus arderii. Cu precădere, se folosește la definirea obiectelor figurate, cum ar fi statuete, aplici, jucării, amulete, *ex-voto*-uri, antefixe, tipare (chiar și atunci când nu sunt folosite la turnarea obiectelor din lut), dar și în cazul părților decorate ale unor recipiente ceramice (cum ar fi *patellae* sau *casserole*).

⁹ Vezi CCA 2007, 257 — aceste gropi par a fi săpate cu ocazia unor refaceri ale termei și ulterior sunt umplute cu material divers.

¹⁰ Pentru cele provenite din atelierele ceramice vezi Mușețeanu 2003, 29 și nota 30, celelalte vor face obiectul următorului studiu.

posibilitatea ca ele să fi fost mai rare, ceea ce ar putea constitui o explicație pentru lipsa lor până în prezent. Având în vedere toate considerentele de mai sus, credem că teracotele din prezentul studiu au fost realizate local.

S-a putut realiza o catalogare a teracotelor după cum urmează: statuete (reprezentând divinități, grupuri statuare, umane, animale) și elemente arhitecturale necesare constituirii unui mic „templu” în care erau adăpostite statuete. Un număr foarte mic (trei) nu au putut fi încadrate în nici o categorie, fiind introduse în categoria *varia*.

Divinități: au fost identificate trei divinități — *Venus/Afrodita*, *Eros* și o divinitate probabil orientală.

Afrodita, zeița greacă a dragostei, preluată mai târziu de romani sub numele de **Venus**, reprezintă simbolul forței vitale, a fecundării și a procreării¹¹. Aspectul cel mai difuzat este acela de zeiță a dragostei, a fecundității, a naturii înfloritoare, de aceea îi sunt caracteristice grădinile, primăvara, mirtul și trandafirii. Ca zeiță a frumuseții este înconjurată de Grații și de Hore care o împodobesc, asistă la baia sa etc. Ca zeiță a dragostei este însoțită de *Eros (Iubirea)*, care, la comanda sa, aruncă săgețile iubirii către oameni. Atributele zeiței sunt, în afară de mirt și măr, porumbelul, iepurele și țapul¹². Adesea unele reprezentări ale zeiței cuprind și alte elemente legate de mitologia ei, astfel fiind prezente oglinda, scoica, delfinul etc.

În lotul de față au fost identificate șapte piese (nr. cat. 1–5, 11, 60) care pot fi atribuite, într-un fel sau altul, cultului zeiței frumuseții. Din cercetările anterioare sunt

cunoscute mai multe statuete, astfel încât s-a putut realiza și o tipologie de către C. Mușețeanu și D. Elefterescu. Autorii au stabilit patru tipuri foarte apropiate de tipologia redactată în 1972 de M. Rouvier-Jeanlin referitoare la statuetele gallice, și anume tipul I — *Venus seminudă*, veșmântul cu un capăt pe unul dintre umeri îi acoperă o parte din spate și unul dintre picioare, tipul II — *Venus nudă*, ținând draperia cu mâna stângă ridicată la nivelul capului, tipul III — *Venus Anadyomene* și tipul IV — *Venus Pudica*¹³.

Trei dintre exemplarele de față pot fi introduse în primele două tipuri. Datorită scoicii (nr. cat. 4) și a grupurilor statuare în care sunt figurați *Venus* și paredrul său *Amor* (nr. cat. 11, 60), tipologia Venerei de la Ostrov ar putea fi îmbogățită, însă starea fragmentară ne împiedică să facem o mai bună definire a acestora, și astfel, în speranța unor noi descoperiri, ne limităm doar la semnalarea lor.

Amor (pl. *Amores*) sau *Cupido* (*Cupico*, *Cudido*, pl. *Cupidines*) este personificarea sentimentului de dragoste și devine, astfel, asociat zeiței *Venus*¹⁴. *Amor* este frecvent reprezentat sub multiple ipostaze și în activități diverse, unde își pierde funcția sa erotică¹⁵. *Amor* nu aparține vechiului panteon latin, ci penetrează la Roma sub forme transmise sau elaborate în arta elenistică sub forma fiului lui *Venus*¹⁶. Pe de altă parte, detașat de mama sa, ca figură izolată¹⁷ sau introdus în cercul altor divinități, cum ar fi cele din *thiassos*-ul marin¹⁸ sau cel bacchic¹⁹. Figura sa juvenilă caracterizează în mod fundamental pe *Amor* și diversele aspecte în care el apare. Pe baza acestora se pot grupa trei categorii mari: adolescentul, băiatul și

¹¹ Sub acest aspect se unește cu *Ishtar* babiloniană, dar și cu feniciană *Astarte*. Nucleul cultului era în Cipru, de aceea zeița era numită *Cipria* sau *Pafia* după numele sanctuarului cel mai important al insulei. În Occident centrul cel mai mare al cultului a fost pe muntele *Eryx* (azi *Erice*) din Sicilia, de unde provine și epitetul *Ericina*. Ca zeiță născută din spuma mării este protectoarea navigatorilor și, astfel, poartă epitelele *Pontia*, *Pelagia* — cf. EAA I, 115.

¹² EAA I, 115.

¹³ Mușețeanu, Elefterescu 1985a, 185.

¹⁴ În calitate de paredru al lui *Venus* — cf. LIMC III/1, 953.

¹⁵ LIMC III/1, 952.

¹⁶ LIMC III/1, nr. 598–600.

¹⁷ LIMC III/1, nr. 342, nr. 405, nr. 689.

¹⁸ LIMC III/1, nr. 414.

¹⁹ LIMC III/1, nr. 481.

bebelușul (comun botezat *putto*), totodată și cel mai caracteristic artei romane²⁰. În lotul prezentat se păstrează doar un mic fragment (nr. cat. 5) care poate face parte din tipul *putto*, însă starea de conservare în care acesta se află nu ne oferă alte detalii care să-l încadreze în vreuna dintre ipostazele amintite anterior. Alte două fragmente (nr. cat. 11, 60) păstrează imaginea infantilă a lui *Amor*, alăturat mamei sale.

În ceea ce privește capul masculin cu bonetă frigiană (cat. nr. 6), credem că poate proveni de la o statueta a unei **divinități orientale** (*Iupiter Dolichenus*) sau un personaj de origine scitică²¹, însă puținele elemente păstrate împiedică, deocamdată, o atribuire certă, și datorită faptului că, în general, reprezentările în lut ars ale divinităților orientale sunt foarte rare.

Grupuri statuare

Motivul iconografic care asociază două femei așezate sau în picioare este foarte larg răspândit de-a lungul secolelor în ansamblul lumii mediteraneene antice²². Acestea pot fi două femei identice, care corespund unei figuri duble feminine, sau două femei diferite, al căror aspect este definit și diferențiat de veșminte sau de atribute²³.

Până în acest moment, de la *Durostorum* era cunoscut doar un grup statuar întreg, datat între a doua jumătate a secolului al II-lea–primul sfert al secolului al III-lea²⁴. În așezarea de la Ostrov, avem două

piese asemănătoare cu cea amintită (nr. cat. 7–8), însă caracteristicile fiecăreia ne fac să credem că au fost folosite trei tipare diferite, chiar dacă personajele pot reprezenta aceleași divinități, indiferent care sunt ele. La acestea s-ar putea adăuga și nr. cat. 9, dacă era alăturată unei alte figuri feminine, cu mențiunea că și de această dată, a fost folosit un alt tipar decât cel pentru celelalte trei exemplare. Nr. cat. 10, deși putea aparține unui grup statuar, se diferențiază de celelalte atât prin detaliile fizionomice, cât și prin modul de execuție, astfel încât ar putea să provină fie de la un grup-cuplu, fie sunt reprezentate alte divinități, diferite de cele anterioare.

Statuete feminine

În această categorie au fost incluse 15 piese. Din păcate, nici una dintre acestea nu este întreagă (se păstrează nouă capete și șase mâini). În trei cazuri capetele sunt acoperite cu un văl (cat. nr. 13–15), iar trei dintre mâini (nr. cat. 23–25) păstrează un obiect în mână, ceea ce face posibilă emiterea ipotezei că acestea reprezintă divinități, fără însă a putea preciza care anume. Pentru celelalte (nr. cat. 16–22, 27–28) nu putem face alte observații, ele putând reprezenta deopotrivă divinități sau personaje particulare.

Statuete masculine

Statuetele masculine sunt foarte fragmentare și din acest motiv nu se pot face foarte multe comentarii. Acestea se limitează la partea dorsală a unui personaj și mai multe fragmente de picioare (gambe și suprafețe plantare).

În cadrul acestei categorii intră și un portret caricatural (nr. cat. 35). Caricatura este o formă de artă care se naște din forțarea intenționată a unor elemente sau aspecte ale subiectului în scopul creării unui efect comic cu intenție satirică, alegorică, simbolică sau doar estetică²⁵. Portretul caricatural de la

²⁰ Chiar dacă el a fost împrumutat din arta greacă — LIMC III/1, 1043.

²¹ Mulțumim și pe această cale doamnei dr. Lucia Marinescu pentru ajutorul acordat în cazul acestei piese, precum și pentru sprijinul acordat la identificarea altor piese.

²² Petersmann 1987, pl. 28, nr. 1; Goodison, Morris 1998, 50, fig. 10, 157, fig. 73 și 77; dar și Ducaté-Paarmann 2003, 837.

²³ Această iconografie a suscitat de-a lungul anilor un real interes printre specialiștii lumii antice, personajele fiind considerate ca reprezentând fie o singură divinitate dedublată, fie două zeițe (mamă-fiică, *Demetra* și *Kore*), fie un cuplu divin (*Iupiter-Iunona*, *Plutos-Proserpina*). Pentru întreaga problematică locală vezi Știrbulescu 2004, 229–231 (cu bibliografia).

²⁴ Știrbulescu 2004, 228–231, nr. 1, fig. 1–1a.

²⁵ Caricatura se poate baza fie pe deformarea expresivă a trăsăturilor după principii grotești, fie prin accentuarea afectată a atitudinii și a gesturilor, fie prin interpretarea umoristică a conținutului. Personajele

Ostrov este de dimensiuni foarte mici și foarte realist executat, cu grijă pentru reliefarea forțată a frunții, a pomeților și a urechilor. Trăsăturile redată ne îndeamnă să credem că poate fi vorba de un personaj negroid.

Cele cinci **statuete de copii** sunt toate fragmentare. Pentru nr. cat. 36–37, cele mai multe analogii au fost găsite printre piesele de inventar ale unor morminte de înmormântare de la *Oescus*²⁶ (Ghigen, oblast Plevn), *Velikovo*²⁷ (oblast Dobrić), *Dionysopolis*²⁸ (Balcik, oblast Burgas). Deși descoperite în aşezare, nu este exclus ca piesele din prezentul studiu să fi fost confecționate în vederea utilizării ca inventar funerar. O altă destinație ar fi fost depunerea lor în temple ca *ex voto*-uri, deci, tot cu un caracter religios. Celelalte două piese aparțin aceluiași tip (cat. nr. 39–40). O piesă identică de la Butovo este publicată de B. Sultov drept statueta unui războinic, pe care o datează în secolele III–IV. Studiul celor două piese de față (proporționalitatea corpului, lipsa unor arme sau a echipamentului de apărare), întărit și de o analogie de la *Ratiaria*²⁹, ne fac să credem că aceste două statuete reprezintă tot copii.

Statuetele reprezentând **animale** sunt toate fragmentare și se împart în două categorii mari: păsări (11 exemplare) și patrupede (două exemplare). Din prima

categorie șase statuete redau imaginea unui cocoș, iar trei a unui porumbel. Într-un singur caz avem figurată o pasăre de pradă, respectiv un vultur (cat. nr. 57). Toate teracotele de păsări pot fi fie asamblate la statuete reprezentând diferite divinități, fie depuse în lararii domestice³⁰, fie jucării. La această din urmă categorie pot fi incluse și patrupedele. Singurul animal reprezentat în lotul nostru este calul. Cel mai probabil că nr. cat. 58, datorită orificiului de la bot, pare să fi fost destinat acestei categorii. Tot aici intră și un fragment dintr-o roată de car (nr. cat. 80) care ar putea proveni de la o jucărie³¹ (tipul „cal cu car”).

Toate **bazele de statueta** identificate sunt fragmentare și au forme diferite (rectangulare sau circulare). Predomină cele rectangulare care în două cazuri păstrează pe suprafața orizontală urmele picioarelor (cat. nr. 60–62), ceea ce ne face să credem că ar putea fi baze de statuete reprezentând divinități (cum este în cazul nr. cat. 60, unde apar și elemente de identificare a acestora cu *Venus* și *Eros*). Pentru celelalte exemplare (nr. cat. 63–69), din cauza stării de conservare precare, nu putem face nici un fel de observații suplimentare.

O categorie aparte o constituie **„templele miniaturale”** (*aediculae*). Acestea reprezintă spații de cult în miniatură, putând fi amplasate atât în spații sacre (temple, sanctuare, *fani* etc.), cât și în spații „profane” (locuințe, edificii publice, *caupona* etc.). În lotul de față au fost identificate șase colonete (nr. cat. 71–77) și un fronton (nr. cat. 70), care pot fi considerate „elemente arhitectonice” folosite la realizarea unor astfel de *aediculae*. Judecând după

caricaturale apar încă din epoca greacă clasică, desăvârșite din punct de vedere artistic în epoca elenistică și preluate apoi de artiștii romani, cf. EAA II, 342, 345. Cel mai întâlnit tip de caricatură (în arta romană) este cel al omului cu cap de animal, cel mai adesea de măgar. În timp ce în arta decorativă a elitelor domină un „limbaj elenizat”, arta populară se limitează la un oarecare grafit modest, caricatural, de cetățeni, gladiatori, sclavi și care imediat capătă o conotație obscenă sau erotică, cf. EAA II, 348.

²⁶ Kovacheva 1984, 66, nr. 1, fig. 2/2 (în interiorul piesei se păstrează bile de lut, prima jumătate a secolului al III-lea, din inventarul mormântului făcea parte și o monedă emisă de împăratul *Macrinus* în anul 218).

²⁷ Vasilcin 1990, 37, nr. 12, pl. II/4 (sfârșitul sec. II–începutul sec. III).

²⁸ Vasilcin 1990, 37, nota 4 (în interiorul piesei sunt bile de lut ars).

²⁹ Dremsizova-Neltchinova, Tonceva 1971, 85, nr. 123.

³⁰ La Pompei a fost descoperit un „templu” miniatural domestic unde pe lângă statuetele de teracotă ale lui *Bacchus*, *Minerva*, *Aesculapius*, orantă, apare și statueta unui porumbel (complex datat în secolul I a.Chr.) — Adamo-Muscettola 1984, 10, fig. 2.

³¹ Astfel de „jucării” s-au descoperit la *Sucidava* (Celei) (Comănescu 1965, 197–802); Butovo (Sultov 1976, 95); Galovo (Dremsizova-Neltchinova, Tonceva 1971, nr. 129); Kunino (Nikolov 1967, nr. 21).

diversitatea decorului de pe colonete, putem spune că aceste *aediculae* erau variate ca formă și dimensiuni, probabil în funcție de destinație.

O singură piesă (nr. cat. 78) ar putea reprezenta un mic altar, suprafața orizontală plană nepermițând utilizarea acesteia ca soclu al unei statuete.

Una dintre categoriile importante regăsite în teracote o constituie recipientele (*turibulae/thymiateria*) pentru ars substanțe în cadrul unor ceremonii. În general, acestea sunt de mici dimensiuni (în comparație cu recipientele ceramice) și de forme variate (altare în miniatură, postamente rectangulare cu personaje mitologice sau circulare etc.). O piesă din acest lot (nr. cat. 78) pare a reprezenta un astfel de recipient, forma postamentului și începutul conului (?) pledând în favoarea acestui argument.

Așa cum am mai amintit, teracotele din lotul prezentat, chiar dacă provin din așezare, nu au fost descoperite în situații stratigrafice care să ne vorbească despre destinația fiecăreia în parte. De aceea, având în vedere utilizările multiple și variate, nu putem evidenția alte elemente decât cele deja amintite la fiecare categorie în parte.

În ceea ce privește încadrarea cronologică, singurele elemente sigure sunt cele legate de coafura personajelor feminine și paralelele cu alte artefacte antice. Pe baza acestora, dar și pe alte considerente, unele au putut fi încadrate în a doua jumătate a secolului al II-lea–prima jumătate a secolului al III-lea, altele în secolul al III-lea, ceea ce se subsumează perfect perioadei de înflorire a așezării de la Ostrov³².

Din punctul de vedere al varietății tipurilor, modelelor și al divinităților figurate în argilă, centrul ceramic de la Ostrov poate rivaliza cu oricare altul de pe *limes*-ul danubian. Teracotele pot oferi cercetătorului posibilitatea de a aprofunda un segment generos al artei provinciale. În același timp,

teracotele reprezintă mărturii veridice pentru cunoașterea credințelor religioase, a multiplelor valențe pe care o divinitate le poate prelua în timp și spațiu și, nu în ultimul rând, dezvăluie „gustul”, dar și veleitățile posesorilor lor.

CATALOG³³

A. DIVINITĂȚI

I. *Venus*

1. Statuetă (fragmentară). Se păstrează torsul (valva anterioară) și spatele (valva posterioară), piesele nu pot fi restaurate datorită eroziunilor și spăturilor din zona de contact. DR³⁴ 2006; S I, C 13, c.17a și c.18a, –1,36 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile la interior amprente degetelor de la prelucrare). Valva anterioară: hp = 5,1 cm, lp = 5 cm, gr = 0,6 cm; valva posterioară: hp = 5,1 cm, l = 5 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui³⁵ (7.5YR6/4), cu mică, particule calcar, oxizi, mici goluri; se păstrează urme de vopsea albă și roșie (10R3/6); ușoare urme de ardere secundară. Torsul: se păstrează torsul zeiței, până la abdomen și o foarte mică parte a brațelor; corp nud. Spatele: se păstrează spatele și o mică parte din brațele zeiței; în partea inferioară a spatelui, pe traiectul coloanei vertebrale este perforat un orificiu (diam = 0,3 cm), probabil practicat în scopul utilizării ulterioare. Nr. inv. pr. 0001. **Datare:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III. Pl. 1/1.

³³ Fiecare piesă va fi prezentată după următorul model: denumire piesă, stare de conservare, elemente stratigrafice (campania și locul descoperirii), material, tehnică, dimensiuni, descriere pastă, descriere piesă, număr inventar, analogii, datare, planșa. Descrierea pieselor s-a efectuat din poziția lor, nu din punctul de vedere al privitorului. Piese au fost desenate de Georgiana Ducman și fotografiate de George Nica

³⁴ Abrevieri folosite la realizarea catalogului: DR = Durostorum, S = sector, SIM = secțiunea I magistrală, C = casetă, c. = carou, h = înălțime, L = lungime, l = lățime, gr = grosime, diam = diametru, nr. inv. pr. = număr inventar provizoriu. Toate dimensiunile sunt date în centimetri, cu excepția celor din descrierea pastei care sunt în milimetri.

³⁵ Pentru redarea culorii a fost folosit codul Munsell 1994.

³² Vezi CCA 1999, 79.

2. Statuetă (fragmentară). Se păstrează spatele (cca. 60% din valva posterioară). DR 1999; S I, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 5,5 cm, lp = 0,58 cm, gr = 3,28 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/2), cu mică, particule calcar (rar), oxizi (relativ des), mici goluri; urme slabe de vopsea albă. Se păstrează o mică parte a spatelui și a feselor; sub fesa dreaptă, coapsa este înfășurată cu o eșarfă. Nr. inv. pr. 0002. **Datare:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III. Pl. 1/2.

Analogii pentru nr. 1–2: Ostrov — tipul II, Mușețeanu, Elefterescu 1985a, 187, nr. 5–6, pl. II/6–7.

3. Statuetă (fragmentară). Se păstrează partea inferioară (valva anterioară). DR 2003; S I, C 13, c.1, –1,07 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile, pe interior, amprente degetelor de la prelucrare). hp = 9,3 cm, lp = 3,4 cm, gr = 0,4 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR 6/4), cu mică, particule calcar (rare); ușoare urme de ardere secundară. Se păstrează coapsa stângă (spartă mai jos de genunchi), piciorul drept spart în partea superioară; piciorul drept este acoperit de o draperie ale cărei falduri sunt sugerate prin incizii orizontale și paralele; piciorul stâng este lăsat liber. Nr. inv. pr. 0003. **Analogii:** Ostrov — tipul I, Mușețeanu, Elefterescu 1985a, 187, nr. 2, pl. II/3 (a doua jum. sec. II). **Datare:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III. Pl. 2/3.

4. Statuetă (fragmentară). Se păstrează 70% dintr-o cochilie. DR 2006; S I, C 14, c.15a–c, –0,90 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 4,1 cm, lp = 5,5 cm, gr = 0,6 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (2.5YR7/8), rare particule calcar și oxizi; ușoare urme de ardere secundară. Fragmentul reprezintă o cochilie de formă concavă care are marginea ondulată prin imersiunea degetului în pasta crudă pentru a sugera suprafața unei scoici; cochilia stă în poziție verticală datorită unei mici baze aplicate separat; foarte probabil obiectul era asamblat unei statuete a Venerei. Nr. inv. pr. 0004. **Analogii:** *Panticapaeum* (Kerč', Ucraina), — Silant'eva, Marčenko, Kobylina 1974, pl. 23, 4 (sec. II a.Chr.). **Datare:** sec. II–III. Pl. 2/4.

II. Eros

5. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul (valva anterioară) spart în jumătatea superioară dreaptă. DR 2007; S I, C 16, c.2–7c–d, –0,97–1,08 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 2,9 cm, lp = 3 cm, gr = 0,6 cm. Pastă fină (arsă oxidant, inegal), de culoare roșu-gălbui (10YR8/4), particule calcar, oxizi. Statueta reprezintă capul unui *Eros* copil, cu figură dolofană; ochiul stâng cu pupila marcată; gura cu buzele lipite; păr buclat. Nr. inv. pr. 0005. **Datare:** sec. II–III. Pl. 3/5.

III. Divinități neidentificate.

6. Statuetă (fragmentară). Se păstrează doar capul (ambele valve). DR 2001; S I, C 11, c.2b, –0,65 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6 cm, l = 3 cm, gr = 0,6 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/3), cu mică, particule calcar, oxizi (relativ deși); slabe urme de firnis. Statueta reprezintă capul unui personaj masculin cu trăsături mature; ochii prelungi; nasul lung și gros; gura cu buze închise, mustață stufoasă cu capetele orientate în jos; pe cap poartă o bonetă frigiană cu vârful ascuțit și ușor îndoit în față. Nr. inv. pr. 0006. **Datare:** sec. II–III. Pl. 3/6.

IV. GRUPURI STATUARE

7. Grup statuar (fragmentar). Se păstrează valva anterioară, colțul inferior dreapta spart. DR 1998; S II, C SIM, c.34, –0,65–0,70 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile, pe interior amprente degetelor de la prelucrare). hp = 8,34 cm, l = 4,26 cm, gr = 0,38 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/4), particule calcar și oxizi; urme de substanță? pe fețele personajelor, pe pieptul și mâna personajului din stânga; ușoare defecte de fabricație la personajul din dreapta, la cap și bust (la interior). Grup statuar reprezentând busturile a două personaje feminine (cu capetele velate) identice, așezate pe un tron cu spătar înalt, din care se păstrează un fragment al brațului stâng; detaliile fizionomice și cele vestimentare sunt foarte șterse, cel mai probabil datorită folosirii îndelungate a tiparului. Nr. inv. pr. 0007. Pl. 3/7.

8. Grup statuar (fragmentar). Se păstrează jumătatea superioară (valva anterioară). DR 1998; S II, C SIM, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile pe interior amprente degetelor de

la prelucrare și urme incizate lăsate de un obiect ascuțit în pasta crudă). hp = 5,86 cm, l = 5,92 cm, gr = 0,44 cm. Pastă fină (arsă oxidant, inegal), de culoare roșu-gălbui (10YR6/4), cu mică, particule calcar (rare) și oxizi; urme de substanță? sau firmis? pe fața personajului din dreapta. Grup statuar reprezentând busturile a două personaje feminine (cu capetele velate) identice, așezate pe un tron cu spătar înalt; detaliile fizionomice și cele vestimentare sunt foarte șterse, cel mai probabil datorită folosirii îndelungate a tiparului. Nr. inv. pr. 0008. Pl. 4/8.

Analogii pentru nr. cat. 7–8: Ostrov — Știrbulescu 2004, 228–231, nr. 1, fig. 1–1a (a doua jum. sec. II–primul sfert sec. III); Tomis — Gramatopol, Crăciunescu 1969, 47, nr. 72, pl. VII/5; 47, nr. 73, pl. VII, 13; 47, nr. 74, pl. III/10 (sec. I a.Chr.–sec. I p.Chr.); Tomis — Teodorescu 1915, 77, nr. 58, fig. 66; Oescus — Kazarow 1930–1931, 129–130, fig. 123 (ca piesă de inventar într-un mormânt de înhumăție); **Datare:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III.

9. Grup statuar (fragmentar). Se păstrează doar capul (valva anterioară). DR 1998; S II, C SIM, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 2,98 cm, lp = 2,47 cm, gr = 0,40 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare galbenă (2.5Y7/3), cu mică, particule calcar și oxizi. Se păstrează valva anterioară a unui cap feminin (velat) cu trăsături tinerești; trăsăturile sunt șterse și se remarcă cu dificultate; nas lung și subțire; poate aparține unui grup statuar, caz în care era alăturată unei alte figuri identice. Nr. inv. pr. 0009. **Datare:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III. Pl. 4/9.

10. Grup statuar (fragmentar). Se păstrează capul din partea dreaptă (ambele valve). DR 2006; S I, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 4,35 cm, lp = 3,07 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (5YR6/6), cu mică, particule calcar, oxizi (rar). Grup statuar, din care se păstrează capul din dreapta; personajul are trăsăturile unei femei tinere; nasul lung și gros; ochii schematic marcați sub forma unor incizii paralele; gura mică și delimitată prin două incizii mici și paralele; părul redat prin incizii paralele și verticale care sugerează o coafură bogată; probabil este un grup statuar format din două busturi identice așezate pe un tron cu spătar înalt. Nr. inv. pr. 0010. **Datare:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III. Pl. 4/10.

11. Grup statuar (fragmentar). Se păstrează jumătatea inferioară (valva anterioară). DR 1998; S I, C SIM, c.22, –1,10–1,15 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 7,6 cm, lp = 6,4 cm, gr = 0,8 cm. Pastă semifină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/6), cu mică, particule calcar (dese, chiar sub formă de granule de până la 3,36 mm), oxizi (relativ rar), particule și granule de tegulă pisată; multe goluri și fisuri. Grupul statuar reprezintă siluetele a două personaje, identificate drept *Venus* și *Eros*. Corpul zeiței se păstrează doar în jumătatea inferioară; piciorul drept acoperit de o draperie care formează falduri orizontale, din piciorul stâng se păstrează gamba; greutatea corpului cade pe piciorul drept, în timp ce stângul este flexionat. În dreapta zeiței, *Eros* nud, cu silueta de copil; din corp se păstrează o mică parte din jumătatea stângă a torsului și a coapsei; brațul stâng ținut de-a lungul corpului, iar mâna este așezată pe abdomen; mâna stângă se unea, probabil, cu cea dreaptă pentru a ține un obiect. Nr. inv. pr. 0011. **Datare:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III. Pl. 5/11.

12. Grup statuar (fragmentar). Se păstrează jumătatea inferioară (valva anterioară). DR 2004; S I, C 4 (profil vest), –1,30 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile, pe interior, amprente degetelor de la prelucrare, în interiorul bazei se observă unele completări cu fâșii de pastă aplicată cu degetele în pasta crudă). hp = 7,4 cm, l = 6,6 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR6/4), cu mică, rare particule calcar, oxizi, foarte mici crăpături; urme vopsea albă și de firmis roșcat (10R5/6) pe piciorul personajului din dreapta și pe fața bazei. Din grup se păstrează partea inferioară a tronului cu cele două brațe și baza lui. Baza, de formă rectangulară, decorată pe marginea profilată cu incizii mici, paralele și verticale; pe suprafața acestei baze sunt incizate în pasta crudă două linii oblice, foarte subțiri, care se intersectează. Nr. inv. pr. 0012. **Datare:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III. Pl. 6/12.

B. STATUETE UMANE

I. Statuete feminine

13. Statuetă (fragmentară). Se păstrează doar capul (ambele valve). DR 2007; S I, C 13, c.19a, –1,51 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile, pe interior, amprente degetelor de la prelucrare).

hp = 4,34 cm, l = 2,91 cm, gr = 0,72 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (5YR6/6), cu mică, particule calcar, oxizi (relativ rar); mici goluri și fisuri; urme vopsea albă pe întreaga suprafață. Statueta, fragmentară, reprezintă capul unei femei cu trăsături tinerești; nasul lung și subțire; gura mică cu buzele închise; conturul ochilor șters; părul, cu cărare pe mijloc, buclat, prins într-un coc înalt pe creștet, încadrează fața; capul acoperit cu un capăt al mantiei; coafura tipică Faustinei Senior. Nr. inv. pr. 0013. **Datare:** a doua jum. sec. II (epoca antoniniană). Pl. 5/13.

14. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul (ambele valve). DR 1999; S I, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 5,6 cm, l = 2,58 cm, gr = 0,81 cm. Pastă semifină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/4), particule calcar (relativ dese, chiar sub formă de granule de până la 1,26 mm), oxizi (relativ rari, chiar sub formă de granule de până 1,27 mm); mici goluri. Statueta, fragmentară, reprezintă capul unei femei cu trăsături tinerești; trăsăturile fizionomice sunt foarte șterse ceea ce demonstrează că tiparul a fost folosit de mai multe ori; părul, cu cărare pe mijloc, buclat, prins într-un coc înalt pe creștet, încadrează fața și acoperă în întregime tâmpile; capul acoperit cu un capăt al mantiei; coafura tipică împărătesei *Faustina Senior*. Nr. inv. pr. 0014. **Datare:** a doua jum. sec. II (epoca antoniniană). Pl. 5/14.

15. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul (valva anterioară). DR 2001; S I, C 6, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,5 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,6 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/6), cu mică, particule calcar (foarte rar), oxizi (foarte rar); mici fisuri. Capul, ușor înclinat spre stânga, reprezintă chipul unei femei cu trăsături tinerești; ochii mici, cu pupilele nemarcate; nasul lung și subțire; gura mică, cu buzele închise; părul cu cărare pe mijloc; un capăt al mantiei acoperă capul. Nr. inv. pr. 0015. **Analogii:** *Durostorum* — Știrbulescu 2004, 232–233, nr. 5, fig. 5–5a (a doua jum. sec. II). **Datare:** a doua jum. sec. II. Pl. 6/15.

16. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul și gâtul (valva anterioară). DR 2006; S I, C 13, c.17a, –1,39 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 7,4 cm, lp = 4,5 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșie (2.5YR6/8), cu mică,

rare particule calcar, oxizi (relativ deși); urme vopsea albă în zona șuvițelor de păr. Statueta, din care jumătatea superioară stânga și gâtul sunt sparte, reprezintă o femeie cu trăsături tinerești; ochii șterși; nasul lung și relativ subțire; gura mică cu buzele închise; părul vizibil doar pe o mică porțiune din dreapta, șuvițele redată prin câteva incizii paralele. Nr. inv. pr. 0016. **Datare:** sec. II–III. Pl. 7/16.

17. Statuetă (fragmentară). Se păstrează jumătatea inferioară a feței (valva anterioară) și gâtul (spart). DR 2001; S II, C SIM, c.28 (profilul de est). Lut ars. Turnare în tipar. hp = 4,2 cm, lp = 3,2 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/4), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (rar). Statueta reprezintă capul unei femei cu trăsături tinerești; ochii pe jumătate spărți; nasul lung, evazat la bază; gura mare, buzele închise; gâtul gros, tubular. Nr. inv. pr. 0017. **Datare:** sec. II–III. Pl. 7/17.

18. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul (valva anterioară). DR 2003; S I, C 13, c.2a, –1,00 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,7 cm, lp = 2,4 cm, gr = 0,4 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR7/4), cu mică, particule calcar; urme de firnis? la exterior. Capul reprezintă o femeie cu trăsături tinerești; ochii mari, pupilele marcate, cu colțurile lăsate în jos; nasul lat la bază; gura mică cu buzele închise; părul cu cărare pe mijloc, este redat prin incizii mici și linii oblice, paralele. Nr. inv. pr. 0018. **Datare:** sec. II–III. Pl. 6/18

19. Statuetă (fragmentară). Se păstrează doar capul (valva anterioară), calota craniană și o parte din gât spartă. DR 1998; S I, C SIM, c.19, –0,80 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile, pe interior, amprente degetelor de la prelucrare). hp = 3,35 cm, l = 2,4 cm, gr = 0,77 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (2.5YR7/8), particule calcar (relativ dese), oxizi (relativ deși). Statueta reprezintă capul unei femei cu trăsături tinerești; ochii prelungi, dar mici; nasul lung și subțire; gura mică cu colțurile ușor orientate în jos. Nr. inv. pr. 0019. **Datare:** sec. II–III. Pl. 7/19.

20. Statuetă (fragmentară). Se păstrează doar capul (valva anterioară). DR 2003; S I, C 13, c.14a–b, –0,70 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,3 cm, lp = 1,9 cm, gr = 1,1 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (5YR6/8), cu mică, rar oxizi; mici goluri; la exterior urme de

substanță (?). Statueta reprezintă capul unei femei cu trăsături tinerești; ochii șterși; nasul lung, evazat la bază și un pic strâmb; gura mică cu buzele închise; părul buclat pe frunte. Trăsăturile fizionomice sunt greu de distins. Nr. inv. pr. 0020. **Datare:** sec. II–III. Pl. 8/20.

21. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul (valva anterioară). DR 2007; S I, C 14, c.2a, –1,83 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,5 cm, l = 2,4 cm, gr = 0,6 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/3), cu mică, particule calcar și oxizi; urme de substanță (?) la exterior. Din statueta se păstrează jumătatea posterioară a capului unui personaj feminin, părul redat prin mici bucle circulare. Nr. inv. pr. 0021. **Datare:** sec. II–III. Pl. 8/21.

22. Statuetă (fragmentară). Se păstrează spatele unui personaj (valva posterioară). DR 1998; S I, C SIM, c.20, –0,80 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 4,7 cm, lp = 4,9 cm, gr = 0,4 cm. Pastă fină (arsă oxidant, inegal), de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), cu mică, particule calcar (relativ dese), oxizi (relativ deși); mici fisuri și goluri. Se păstrează o mică parte a spatelui (porțiunea dreaptă) și brațul drept. Brațul întins perpendicular și foarte mic; în mână, ale cărei degete sunt greșit dispuse, ține un obiect; brațul și mâna reprezentate eronat. Piesa nu respectă proporțiile corpului uman. Nr. inv. pr. 0022. **Datare:** sec. II–III. Pl. 8/22.

23. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o mică porțiune din antebrațul drept și palma (ambele valve). DR 2007; S I, C 14, c.18a, –1,96 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 4,2 cm, l = 2 cm, gr = 1,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), rare particule calcar, oxizi (foarte deși). Mâna frumos și îngrijit figurată, cu degetele subțiri, lungi; în ea ține un obiect de formă rectangulară și aplatizată. Fragmentul poate aparține unei statuete feminine, posibil o divinitate. Nr. inv. pr. 0023. **Datare:** sec. II–III. Pl. 8/23.

24. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o parte din antebrațul drept și mâna (ambele valve). DR 2000; S II, C 1, c.6a–b, –0,80–0,90 m. Lut ars. Turnare în tipar (un retuș pe antebraț cu un obiect, probabil o lamă, în pasta crudă pentru înlăturarea surplusului de pastă). Lp = 4,7 cm, gr = 1,7 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (5YR6/8), cu mică, particule calcar și oxizi (rari);

mici crăpături (de la ardere) în zona neretușată. Mâna, cu degetele îngrijit redade, ține o pateră (diam = 2,1 cm). Fragmentul poate aparține unei statuete feminine, posibil o divinitate. Nr. inv. pr. 0024. **Datare:** sec. II–III. Pl. 9/24.

25. Statuetă (fragmentară). Se păstrează antebrațul stâng și mâna. DR 1998; S I, C SIM, c.19, –0,90–1,00 m. Lut ars. Modelare. Lp = 4,25 cm, gr = 1,04 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/4), cu mică, rar particule de calcar și oxizi; urme slabe de firnis. Mâna cu degetele subțiri și lungi îngrijit reliefate, ține un obiect neidentificat, de dimensiuni foarte mici; pe antebraț este redată o mânecă. Fragmentul poate aparține unei statuete feminine, posibil o divinitate. Nr. inv. pr. 0025. **Datare:** sec. II–III. Pl. 9/25.

26. Statuetă (fragmentară). Se păstrează un braț spart la ambele capete. DR 2000; S I, *passim*. Lut ars. Modelare. Lp = 3,4 cm, gr = 1,2 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR3/3), cu mică, particule calcar (rare); urme firnis galben (2.5Y3/3). Micul fragment reprezintă un braț (flexionat în unghi drept de la cot). Nr. inv. pr. 0026. **Datare:** sec. II–III. Pl. 9/26.

27. Statuetă (fragmentară). Se păstrează mâna dreaptă. DR 2006; S I, C 14, c.18a, –0,60 m. Lut ars. Modelare. Lp = 6,2 cm, lp = 1,5 cm, gr = 1,6 cm. Pasta fină (arsă oxidant) de culoare roșu-gălbui (10YR7/4), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ deși); mici defecte din fabricație. Din statueta se păstrează mâna dreaptă și antebrațul, puternic îndoit; degetele exagerat de lungi, cel mare pliat în interiorul palmei, iar cel mic pliat și așezat pe suprafața interioară a palmei, respectiv pe degetul inelar și degetul mare. Piesa nu respectă proporțiile corpului uman. Nr. inv. pr. 0027. **Datare:** sec. II–III. Pl. 9/27.

28. Statuetă (fragmentară). Se păstrează mâna dreaptă. DR 1998; S I, C SIM, c.21, –0,80 m. Lut ars. Modelare (sunt vizibile, pe suprafața palmei, amprente de degete de la prelucrare). Lp = 5,4 cm, l = 2,2 cm, gr = 2 cm. Pastă fină (arsă oxidant) de culoare roșu-gălbui (5YR6/6) cu mică, particule calcar (relativ rar), oxizi (relativ rar). Se păstrează o porțiune mică a antebrațului și jumătatea superioară a palmei. Palma și degetul mare sunt figurate greșit, palma aplatizată pe ambele părți, degetul excesiv de lung. Piesa nu

respectă proporțiile corpului uman. Nr. inv. pr. 0028. **Date:** sec. II–III. Pl. 9/28.

II. Statuete masculine

II.a. Statuete masculine

29. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o parte din spate și picioare (valva posterioară). DR 2004; S I, C 13, c.13b, –0,75 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6,8 cm, l = 5,2 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/3), cu mică, particule calcar, oxizi (chiar sub formă de granule de până la 2,91 mm). Se păstrează o parte din spate și coapsa piciorului drept (pe jumătate spartă). Deasupra feselor se observă o fâșie orizontală și relativ lată (capătul unei tunici). Coapsele sunt depărtate. Nr. inv. pr. 0029. **Date:** sec. II–III. Pl. 10/29.

30. Statuetă (fragmentară). Se păstrează piciorul drept (valva anterioară). DR 2000; S II, C SIM, c.46, –0,60–0,70 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 11,2 cm, lp = 4,6 cm, gr = 0,6 cm. Pastă fină, caolinoasă, de culoare gălbuie (10YR7/3), cu mică, oxizi, particule tegulare foarte fine; la exterior urme de angobă roșu-gălbui (2.5YR6/8). Se păstrează doar piciorul drept, de la jumătatea coapsei până la începutul suprafeței plantare, redat viguros, masiv, fără suplețe. Nr. inv. pr. 0030. **Date:** sec. II–III. Pl. 10/30.

31. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o gambă (ambele valve). DR 2000; *passim*, lângă C SIM. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 7,3 cm, lp = 2,3 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant, inegal), de culoare roșu-gălbui (10YR7/2), cu mică, particule calcar, oxizi (relativ deși). Din statueta se mai păstrează doar o gambă și o mică parte a coapsei. Nr. inv. pr. 0031. **Date:** sec. II–III. Pl. 10/31.

32. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o parte din coapsa și gamba piciorului drept (ambele valve). DR 2000; S II, C 1, c.1, 0,75 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 4,7 cm, lp = 3,7 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/6), cu mică, rare particule calcar. Din statueta se mai păstrează o mică parte a coapsei și a gambei drepte; genunchiul flexionat. Nr. inv. pr. 0032. **Date:** sec. II–III. Pl. 10/32.

33. Statuetă (fragmentară). Se păstrează suprafața plantară. DR 1999; S II, C SIM, c.48, *passim*. Lut ars. Modelare (sunt vizibile, amprente de degete de la prelucrare). Lp = 5 cm, l = 2 cm, gr = 1,7 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/4), cu mică, rare particule calcar,

oxizi (rar); mici goluri. Se păstrează doar suprafața plantară a piciorului drept; degetele, subțiri, exagerat de lungi; pe talpă este aplicată o peliculă subțire de lut. Nr. inv. pr. 0033. **Date:** sec. II–III. Pl. 10/33.

34. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o mică porțiune a gambelor și suprafețele plantare. DR 1998; S I, C SIM, c.14, –0,75 m. Lut ars. Modelare (urme retuș pe laterale cu un obiect, probabil o lamă, în pasta crudă pentru înlăturarea surplusului de pastă). hp = 3,08 cm, l = 2,91 cm, gr = 1,12 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/4), cu mică, particule calcar (rar), oxizi (relativ deși), mici fisuri. Se păstrează o mică parte a gambelor și suprafața plantară; degetele nu sunt redată; nu se observă dacă personajul purta încălțăminte. Nr. inv. pr. 0034. **Date:** sec. II–III. Pl. 10/34.

II.b. Statuete cu figură caricaturală

35. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul și gâtul (valva anterioară). DR 2001; S I, C 7, c.3c, –0,90 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,8 cm, l = 2,4 cm, gr = 0,6 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare galbenă (2.5Y7/2), cu mică, particule calcar (rare), rar oxizi. Capul caricatural are trăsăturile unui om în vârstă; ochii mari, fără pupile marcate; nasul lung, gros, proeminent; gura groasă, întredeschisă, din care se observă marginea unui dinte; sprâncene stufoase; frunte bombată; obraii supti; gâtul extrem de lung în comparație cu capul. Nr. inv. pr. 0035. **Analogii:** *Odessos* — Mircev 1956, 14, nr. 77; *Oescus* — Frova 1948, 109, fig. 106. **Date:** a doua jum. sec. II–prima jum. sec. III. Pl. 10/35.

III. Statuete reprezentând copii

36. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul și bustul (valva anterioară). DR 2002; S I, C 6, c.2a, –0,97 m. Lut ars. Turnare în tipar (pe întreaga suprafață, interior și exterior, se observă urmele lăsate de un instrument, probabil perie?, în pasta crudă). hp = 6,8 cm, l = 4,5 cm, gr = 1 cm. Pastă semifină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/8), cu mică, particule calcar (relativ mari), oxizi (uneori chiar sub formă de granule de până la 2,53 mm), mici goluri. Se păstrează capul, o parte a bustului (extremitatea stângă spartă) și brațul drept. Statueta reprezintă un băiat cu trăsăturile fizionomice șterse, doar forma nasului

se observă; chip dolofan; nu are păr; urechea stângă proeminentă (cea dreaptă este spartă); pieptul parțial înveșmântat într-o mantie care se închide pe umărul drept. Nr. inv. pr. 0036. **Datare:** prima jum. sec. III. Pl. 11/36.

37. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul și gâtul, sparte în partea dreaptă (valva anterioară). DR 2005; S I, C 14, c.13a, -1,35 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6 cm, l = 3,9 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/3), cu mică, particule calcar (rare) și oxizi (rari), rar fragmente tegulare pisate (chiar sub formă de granule de până la 4,53 mm); ușoare urme firnis. Capul are trăsăturile unui băiat; ochii mici; nasul lung și destul de lat; gura mică cu buze închise; urechea stângă proeminentă, cea dreaptă spartă; nu are păr; gâtul de formă tubulară. Nr. inv. pr. 0037. **Datare:** prima jum. sec. III. Pl. 11/37.

Analogii pentru nr. cat. 36–37: *Oescus* — Kovacheva 1984, 66, nr. 1, fig. 2/2 (ca inventar într-un mormânt de inhumație — copil —, prima jum. sec. III — monedă emisă de împăratul *Macrinus* în anul 218); *Dionysopolis* — Vasilcin 1990, 37, nota 4 (mormânt de inhumație); Velikovo (oblast Dobrić) — Vasilcin 1990, 37, nr. 12, pl. II/4 (ca inventar al unui mormânt de inhumație datat la sfârșitul sec. II—începutul sec. III); *Ratiaria* — Dremiszova-Neltchinova, Tonceva 1971, 85, nr. 123 (datat în sec. II–III).

38. Bust (fragmentar). Se păstrează corpul și baza (ambele valve). DR 2006; S I, C 14, c.19–20a–b, -0,75 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6,56 cm, l = 4,3 cm, gr = 0,55 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), cu mică, particule calcar (rar), oxizi (rar); mici fisuri și goluri. Bustul, constituit din piept și bază (profilată în partea inferioară) spartă în partea stângă. Corpul înveșmântat într-o tunică. Credem că personajul poate fi un băiat. Nr. inv. pr. 0038. **Datare:** sec. II–III. Pl. 11/38.

39. Statuetă (fragmentară). Se păstrează torsul (valva anterioară). DR 2007; S I, C 14, c.19–20a, -1,79–1,94 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6,7 cm, lp = 4,6 cm, gr = 0,4 cm. Pastă fină (arsă până aproape de vitrifiere), particule calcar, oxizi (relativ deși). Statueta reprezintă un personaj masculin cu brațele îndoite în poziție verticală pe piept; degetele marcate cu câte trei linii incizate de mici dimensiuni; brațele, ca și degetele, sunt

figurate grosolan. Nr. inv. pr. 0039. **Datare:** sec. III. Pl. 11/39.

40. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o mică parte din corpul unui personaj și brațul stâng (valva anterioară). DR 1998; S I, C SIM, c.25, -0,6 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,90 cm, lp = 3,18 cm, gr = 0,54 cm. Pastă fină (arsă până aproape de vitrifiere), particule calcar (foarte dese, chiar sub formă de granule de până 3,36 mm); puternice urme de ardere secundară la exterior, în dreptul mâinii. Statueta reprezintă un personaj masculin cu brațele îndoite în poziție verticală pe piept; se păstrează doar brațul stâng figurat într-o manieră rudimentară, schematizată; degetele marcate prin trei linii incizate, dificil de observat. Nr. inv. pr. 0040. **Datare:** sec. III. Pl. 11/40.

Analogii pentru nr. cat. 39–40: Butovo — Sultov 1976, 92 (statueta unui războinic, sec. III–IV); *Ratiaria* — Dremiszova-Neltchinova, Tonceva 1971, 85, nr. 123 (bustul unui băiat, dar o singură mână este pe piept, datat în sec. II–III).

IV. Statuete umane neidentificabile

41. Statuetă (fragmentară). Două fragmente neîntregibile (ambele valve). DR 1999; S II, C SIM, c.35, -0,95 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile, pe interior, amprente degetelor de la prelucrare). Frag. a: hp = 7,62 cm, l = 3,41 cm, gr = 0,57 cm; Frag. b: hp = 4,51 cm, l = 2,78 cm, gr = 0,4 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (2.5YR7/2), rare particule calcar, oxizi (rar); mici asperități. Frag. a: se păstrează picioarele și mâna dreaptă, suprafața plantară a piciorului drept spartă; mâinii nu i se disting degetele. Frag. b: se păstrează umărul și o parte a brațului stâng. Probabil statueta reprezenta un copil. Nr. inv. pr. 0041. **Datare:** sec. II–III. Pl. 11/41.

42. Statuetă (fragmentară). Se păstrează partea inferioară a picioarelor (valva anterioară). DR 2007; S I, C 13, c.18a, -1,40 –1,58 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 5,4 cm, l = 5,5 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/3), cu mică, particule calcar (rar sub formă de granule până la 2,30 mm), oxizi (relativ deși); mici goluri; urme de firnis roșu (10R4/8). Din personajul reprezentat se păstrează doar partea inferioară a picioarelor, de la gambe în jos. Suprafețele plantare nu au degetele marcate, dar nici nu se observă că ar purta sandale; este

înveșmântat într-o draperie lungă. Probabil statueta aparține unui personaj feminin. Piesa nu respectă proporțiile corpului uman. Nr. inv. pr. 0042. **Analogii:** Ostrov, jud. Constanța, groapa G5, Mușețeanu, Elefterescu 1985b, 79, nr. 71 (a doua jum. sec. II-prima parte sec. III. **Datare:** sec. II–III. Pl. 11/42.

43. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o mică parte din porțiunea dreaptă a corpului (ambele valve). DR 1999; S I, C SIM, c.22–23, –1,25 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6,95 cm, lp = 3,35 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (2.5YR6/8), particule calcar (relativ dese), oxizi (relativ deși); mici goluri. Se păstrează partea dreaptă a unui corp uman de care este lipit antebrațul; în mână ține un obiect dificil de determinat. Probabil statueta aparține unui personaj feminin. Nr. inv. pr. 0043. **Datare:** sec. II–III. Pl. 11/43.

44. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o parte a spatelui (valva posterioară). DR 2005; S I, C 14, c.13a, –1,35 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 6,5 cm, lp = 3,9 cm, gr = 0,8 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR6/4), cu mică, particule calcar, oxizi (uneori granule); mici goluri; la exterior urme firnis roșu (10R4/6). Din statueta se păstrează o porțiune a spatelui (?) care este decorată cu incizii lungi, orizontale, paralele. Nr. inv. pr. 0044. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/44.

45. Statuetă (fragmentară). Se păstrează un fragment (valva anterioară). DR 2006; S I, C 14, c.12–13a, –1,90–2,05 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,6 cm, lp = 5,4 cm, gr = 0,8 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/4), cu mică, oxizi (deși uneori sub formă de granule de 2,91 mm). Pe fragmentul păstrat sunt prezente mai multe proeminențe de dimensiuni inegale. Din cauza stării de conservare nu putem spune ce reprezintă fragmentul. Nr. inv. pr. 0045. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/45.

46. Statuetă (fragmentară). Se păstrează un fragment (valva anterioară). DR 2006; S I, C 13, c.17c, –0,80–0,85 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 4,4 cm, lp = 3,1 cm, gr = 0,6 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/4), cu mică, particule calcar; urme slabe de firnis la exterior. Pe micul fragment păstrat sunt prezente câteva proeminențe de dimensiuni inegale. Din cauza stării de conservare nu putem spune ce

reprezintă fragmentul. Nr. inv. pr. 0046. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/46.

V. Statuete animale

47. Statuetă (fragmentară). Se păstrează partea inferioară a corpului. DR 2004; S I, C 13, c.13a–b, –1,15 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 7,9 cm, lp = 5,4 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (2.5YR7/8), cu mică, particule calcar, rar oxizi; urme de substanțe (?) la exterior. Din corpul statuetei se păstrează doar piciorul drept și o mică porțiune a pieptului. Probabil statueta reprezintă corpul unui cocoș. Nr. inv. pr. 0047. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/47.

48. Statuetă (fragmentară). Se păstrează partea inferioară a corpului. DR 2005; S I, C 13, c.12c, –0,96 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 8,8 cm, lp = 4,5 cm, gr = 0,3 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR6/3), cu mică, rar particule calcar și oxizi. Din corpul statuetei se păstrează doar piciorul stâng și o mică porțiune a pieptului. Probabil statueta reprezintă corpul unui cocoș. Nr. inv. pr. 0048. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/48.

Analogii pentru nr. cat. 47–48: Ostrov —Culică 1980, 323, nr. 33, fig. 4/1 (sec. II).

49. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o parte a corpului (ambele valve). DR 2006; S I, C 14, c.20a, –1,38 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile la interior amprente degetelor de la prelucrare). Lp = 7,4 cm, lp = 4 cm, gr = 0,4 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), mică, rar particule de calcar și oxizi; mici goluri; urme firnis roșu (10R3/6) la exterior. Statueta reprezintă corpul unei păsări, probabil un cocoș. Din corp se păstrează un fragment din partea superioară a corpului și a cozii. Nu este redat penajul. Nr. inv. pr. 0049. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/49.

50. Statuetă (fragmentară). Se păstrează doar coada (ambele valve). DR 2004; S II, C 9, c.1b, –0,64 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 3,8 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare galbenă (2.5Y7/3), cu mică, particule calcar, oxizi (rari). Statueta reprezintă coada unei păsări, probabil un cocoș. Coada, din punct de vedere anatomic, este corect redată. Doar valva stângă are o decorație marcată prin incizii paralele și oblice care sugerează penajul păsării. Nr. inv. pr. 0050. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/50.

51. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o parte din coadă (valva dreaptă). DR 1999; S II, C SIM, c.35, -0,95 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 4,6 cm, l = 3,2 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant, inegal), de culoare roșu-gălbui (5YR6/8), cu mică, particule calcar (rari), oxizi, mici goluri. Fragmentul de statueta reprezintă coada unei păsări, probabil cocoș. Coada este nedecorată. Nr. inv. pr. 0051. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/51.

52. Statuetă (fragmentară). Se păstrează coada (valva stângă). DR 1998; S I, C SIM, c.20, -0,20–0,45 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 6,23 cm, l = 2,96 cm, gr = 0,49 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR8/6), cu mică, particule calcar, oxizi (rari), mici impurități. Din statueta se păstrează doar coada unei păsări, probabil cocoș. Coada este nedecorată. Nr. inv. pr. 0052. **Datare:** sec. II–III. Pl. 12/52.

53. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o parte a corpului (valva dreaptă). DR 1998; S I, C SIM, c.24, -0,75 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 10,6 cm, lp = 4,3 cm, gr = 0,4 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/3), cu mică, particule calcar și rar oxizi. Fragmentul păstrat reprezintă corpul unei păsări, probabil un porumbel. Întreaga suprafață a corpului este nedecorată. Nr. inv. pr. 0053. **Datare:** sec. II–III. Pl. 13/53.

54. Statuetă (fragmentară). Se păstrează partea inferioară a corpului (valva dreaptă). DR 2006; S I, C 13, c.17a, -1,31 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 8,3 cm, l = 5,3 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/3), cu mică, particule calcar, rar oxizi. Statueta reprezintă un porumbel din care se păstrează o parte a corpului și coada. Pe suprafața păstrată nu se observă penajul. Nr. inv. pr. 0054. **Datare:** sec. II–III. Pl. 13/54.

55. Statuetă (fragmentară). Se păstrează o parte a corpului. DR 1998; S II, C SIM, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 3,52 cm, l = 4,24 cm, gr = 0,67 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR7/3), mică, particule calcar, oxizi (relativ deși), mici fisuri. Statueta, din care se păstrează partea bombată a unui corp, reprezintă probabil un animal. Nr. inv. pr. 0055. **Datare:** sec. II–III. Pl. 13/55.

56. Statuetă (fragmentară). Se păstrează doar una dintre valve. DR 1998; S I, C SIM, c.22–23, -1,40–1,45 m. Lut ars. Turnare în tipar. Lp = 5,9

cm, lp = 3 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR6/3), cu mică, particule calcar (foarte rar), oxizi (foarte rar); urme vopsea albă la exterior. Din statueta se păstrează coada unei păsări, probabil porumbel. Suprafața cozii este nedecorată. Nr. inv. pr. 0056. **Datare:** sec. II–III. Pl. 13/56.

57. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul (ambele valve). DR 1998; S II, C SIM, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 8,07 cm, l = 4,64 cm, gr = 0,53 cm. Pastă semifină (arsă oxidant, inegal), de culoare roșu-gălbui (10YR7/2), cu particule de calcar (relativ dese), oxizi (deși, chiar sub formă de granule de până la 2,52 mm); multe goluri și asperități. Statueta reprezintă capul și o parte din corpul unui vultur. Ciocul ascuțit; ochii redați schematic. Corpul nu are redat penajul. Nr. inv. pr. 0057. **Datare:** sec. II–III. Pl. 13/57.

58. Statuetă (fragmentară). Se păstrează gâtul și capul calului. DR 1998; S I, C SIM, c.11–12, -0,85 m. Lut ars. Modelare. hp = 7,13 cm, lp = 3,39 cm, gr = 3,04 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui 2.5YR6/8) cu mică, particule de calcar (rar), oxizi (relativ deși); acoperit cu angobă de culoare roz (5YR8/4). Statueta reprezintă un cal. O parte a coamei este spartă; ochii, aplicați separat, sunt de formă circulară; botul perforat de un orificiu (diam = 0,41 cm) în care se introducea o sfoară; pe fața calului sunt aplicate patru benzi de lut înguste, care au fost folosite pentru figurarea căpăstrului. Nr. inv. pr. 0058. **Datare:** sec. II–III. Pl. 13/58.

59. Statuetă (fragmentară). Se păstrează capul unui cal (o valvă). DR 1998; S I, C SIM, c.23, -0,6 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 5,93 cm, l = 4,64 cm, gr = 0,56 cm. Pastă fină (arsă oxidant, inegal) de culoare roșu-gălbui (5YR6/8), cu mică, particule calcar (rar), oxizi (relativ deși, uneori sub formă de granule de 1,59 mm). Statueta reprezintă un cal. Trăsăturile sunt redată cu grijă; ochiul prelung, cu pupila marcată; botul delimitat; coama sugerată prin incizii înguste, paralele și puțin oblice. Nr. inv. pr. 0059. **Datare:** sec. II–III. Pl. 14/59.

C. BAZE DE STATUETE

60. Statuetă (fragmentar). Se păstrează peretele vertical din corp și o mică porțiune din suprafața orizontală a bazei (valva anterioară). DR 2006; S I, C 14, c.19–20a–b, -1,13 m. Lut ars. Turnare în

tipar (sunt vizibile, pe interior, amprente degetelor de la prelucrare; în interiorul bazei se observă unele completări cu fâşii de pastă aplicată cu degetele în pasta crudă). hp = 5,7 cm, Lp = 7,6 cm, gr = 0,7 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare galbenă (2.5Y7/4), cu mică, particule de calcar (rar), oxizi (rar); slabe urme de firnis de culoare roşie. Din bază se păstrează doar un perete al laturii lungi, însă spart la extremitatea stângă şi o mică porţiune din suprafaţa orizontală (partea dreaptă). Baza de formă rectangulară; peretele încadrat de o profilatură dublă, iar în partea centrală este reprezentat un delfin cu capul orientat spre dreapta; în dreptul capului se observă încă o figură de animal; în partea dreaptă a suprafeţei orizontale se păstrează suprafeţele plantare (pe jumătate sparte), de mici dimensiuni, pe care le socotim a fi ale lui *Eros*; în stânga lui este figurată *Venus* din care s-au păstrat doar suprafeţele plantare. Nr. inv. pr. 0060. **Date:** sec. II–III. Pl. 14/60.

61. Statuetă (fragmentar). Se păstrează o parte din corpul soclului (valva anterioară). DR 2007; S I, C 16, c.7–8a–c, –0,83–1,00 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,4 cm, L = 9,8 cm, gr = 0,8 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roşu-gălbui (5YR7/8), cu mică, particule calcar (relativ dese), oxizi (relativ deşi). Soclul, de formă rectangulară, păstrează un mic fragment din latura lungă şi din suprafaţa orizontală pe care se observă două suprafeţe plantare sparte în cea mai mare parte (mai ales cea dreaptă). Credem că sunt ale unui personaj uman. Nr. inv. pr. 0061. **Date:** sec. II–III. Pl. 14/61.

62. Statuetă (fragmentar). Se păstrează $\frac{3}{4}$ din corpul soclului (monovalv). DR 1998; S I, C SIM, c.21, –0,90–1,05 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 5,05 cm, diam = 5,98 cm, gr = 0,66 cm. Pastă semifină (arsă oxidant), de culoare roşu-gălbui (10YR7/4), cu mică, particule calcar (relativ deşi), oxizi (relativ dese uneori sub formă de granule de 7,94 mm). Soclul, de formă circulară, păstrează pe suprafaţa orizontală, două picioare umane (suprafeţele plantare), aplicate separat, pe un „postament” de lut relativ înălţat; vârful piciorului drept ridicat, iar călcâiul mult lăsat în jos; piciorul stâng are degetele redlate. Piesa nu respectă proporţiile corpului uman. Nr. inv. pr. 0062. **Date:** sec. II–III. Pl. 14/62.

63. Bază de statueta (fragmentar). Se păstrează o parte din soclu (monovalv). DR 2006; S I, C 14, c.19a–b, –0,60 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 5,6 cm, diam = 5,6 cm, gr = 0,7 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roşu-gălbui (2.5YR6/8), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (rari); urme ardere secundară la interior şi exterior. Soclul, de formă rectangulară, păstrează doar o mică parte a corpului, care, în partea superioară, este decorat cu două linii incizate, paralele şi orizontale. Nr. inv. pr. 0063. **Date:** sec. II–III. Pl. 14/63.

64. Bază de statueta (fragmentar). Se păstrează o parte din soclu (monovalv). DR 2006; S I, C 14, c.18b, –0,88 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 5,7 cm, diam = 6,6 cm, gr = 0,8 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roşu-gălbui (5YR7/8), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (rari); urme de periaj în pasta crudă. Soclul, de formă circulară, are partea superioară şi inferioară profilate. Nr. inv. pr. 0064. **Date:** sec. II–III. Pl. 14/64.

65. Bază de statueta (fragmentar). Se păstrează o mică parte din soclu (monovalv). DR 1999; S I, C SIM, c.22, –1,40 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile, pe interior, amprente degetelor de la prelucrare). hp = 4,13 cm, diam = 4,7 cm, gr = 0,54 cm. Pastă fină (arsă oxidant, inegal), de culoare roşu-gălbui (5YR6/6), cu mică, oxizi (uneori sub formă de granule de până la 3,8 mm). Baza de formă circulară păstrează partea inferioară decorată, la o distanţă de 1,5 cm, cu două linii incizate paralele discontinue; fundul bazei concav, cu o crăpătură pe mijloc (L = 0,8 cm), făcută cu un obiect ascuţit în pasta crudă. Nr. inv. pr. 0065. **Date:** sec. II–III. Pl. 15/65.

66. Bază de statueta (fragmentar). Se păstrează două fragmente (neîntregibile) din peretele vertical al soclului (ambele valve) DR 2006; S I, C 13, c.17–18c, –0,90 m. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile, pe interior, amprente degetelor de la prelucrare; în interiorul bazei se observă unele completări cu fâşii de pastă aplicată cu degetele în pasta crudă). Frag. a: hp = 4,5 cm, Lp = 5,7 cm, gr = 1,2 cm; frag. b: hp = 4,3 cm, L = 7,7 cm, g = 1,1 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roşu-gălbui (5YR6/8), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (rari); urme ardere secundară la interior. Baza de formă rectangulară; pereţii decorati cu două muluri profilate, paralele. Nr. inv. pr. 0066. **Date:** sec. II–III. Pl. 15/66.

67. Bază de statueta (fragmentar). Se păstrează o mică parte din soclu (monovalv). DR 1999; S I, C SIM, c.21, -1,50 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 4,70 cm, lp = 4,38 cm, gr = 0,46 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), particule calcar (rar), oxizi (rari); urme ardere secundară la exterior. Baza, de formă rectangulară, este formată dintr-un perete (h = 2,9 cm) și un mic soclu profilat (h = 1,7 cm); se mai păstrează o mică parte din suprafața orizontală și din perete. Nr. inv. pr. 0067. **Datare:** sec. II–III. Pl. 15/67.

68. Bază de statueta (fragmentar). Se păstrează o parte din soclu (monovalv). DR 1998; S I, C SIM, c.20, -1,15–1,25 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,5 cm, L = 5,3 cm, gr = 0,9 cm. Pastă fină (arsă oxidantă), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/8), cu mică, oxizi (relativ deși); slabe urme firnis roșu. Soclul, de formă rectangulară, păstrează două laturi, amândouă sparte. Nr. inv. pr. 0068. **Datare:** sec. II–III. Pl. 15/68.

69. Bază de statueta (fragmentar). Se păstrează o mică porțiune din partea inferioară a soclului (monovalv). DR 2006; S I, C 14, c.18a, -0,40 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 2,7 cm, L = 5,2 cm, gr = 0,5 cm. Pastă fină (arsă până aproape de vitrifiere), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (rari); multe fisuri și crăpături din cauza arderii puternice. Soclul, de formă rectangulară, păstrează colțul drept profilat. Nr. inv. pr. 0069. **Datare:** sec. II–III. Pl. 15/69.

D. „TEMPLE” MINIATURALE

70. Naiskos (?) (fragmentar). Se păstrează partea superioară a frontonului (valva anterioară). DR 2006; S I, C 13, c.17a, -1,30 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 3,7 cm, L = 5,2 cm, l = 3,6 cm, gr = 0,9 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), cu mică, particule de calcar (rare), oxizi (relativ deși, chiar sub formă de granule de până la 4,17 mm). Frontonul este decorat în partea superioară și inferioară cu câte două caneluri. Probabil fragmentul făcea parte dintr-un mic *naiskos*, unde era așezată statueta unei divinități. Nr. inv. pr. 0070. **Datare:** sec. II–III. Pl. 15/70.

71. Colonetă (fragmentară). Se păstrează fusul și baza (ambele valve). DR 1998; S I, C SIM, c.24, -0,23 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 13,6 cm, gr = 2,2 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare

roșu-gălbui (10YR7/3), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ deși). Coloneta are fusul decorat cu striatii oblice de-a lungul fusului; baza mai mare și profilată în partea superioară. Nr. inv. pr. 0071. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/71.

72. Colonetă (fragmentară). Se păstrează doar capitelul (ambele valve). DR 1998; S II, C SIM, *passim*. Lu ars. Turnare în tipar. hp = 4,5 cm, l = 4,3 cm, gr = 1,5 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (10YR6/4), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ deși). Capitelul este decorat pe ambele suprafețe cu două cercuri mici, dispuse în partea superioară, și trei mici fâșii alungite. Nr. inv. pr. 0072. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/72.

73. Colonetă (fragmentară). Se păstrează doar baza și o mică parte a fusului (monovalv). DR 1998; S I, C SIM, c.22, -0,20–0,70 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 4,9 cm, l = 4,1 cm, gr = 1,4 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (7.5YR6/6), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ deși). Din colonetă se mai păstrează doar baza și o mică parte a fusului. Nr. inv. pr. 0073. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/73.

74. Colonetă (fragmentară). Se păstrează o parte din bază cu fus (una dintre valve). DR 1998; S II, C SIM, *passim*. Lut ars. Turnare în tipar (sunt vizibile la interior amprente degetelor de la prelucrare). hp = 6,6 cm, l = 4,4 cm, gr = 0,3 cm. Pastă fină (arsă oxidant, dar inegal), de culoare roșu-gălbui (10YR7/8), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ deși). Din colonetă se mai păstrează partea inferioară a fusului și baza mult rotunjită. Suprafața fusului este nedecorată. Nr. inv. pr. 0074. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/74.

75. Colonetă (fragmentară). Se păstrează o porțiune din fus și baza (una dintre valve). DR 2006; S I, C 14, c.17c–d, -0,93 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6,2 cm, l = 2,9 cm, gr = 0,7 cm. Pastă fină (arsă reducător), de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ deși). Se păstrează jumătatea inferioară și baza dintr-o colonetă. Suprafața fusului este nedecorată; baza delimitată printr-o mulară orizontală. Nr. inv. pr. 0074. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/75.

76. Colonetă (fragmentară). Se păstrează partea inferioară a fusului și baza (una dintre valve). DR 2006; S I, C 13, c.17b, -1,35 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6,5 cm, l = 2,7 cm, gr = 0,6 cm.

Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR8/4), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ deși); mici fisuri; urme de firmis (la interior și exterior) de culoare roșie (de la 10R5/8 la 10R4/8). Din colonetă se păstrează partea inferioară a fusului (nedecorată) și baza, care este delimitată de o mulură orizontală. Nr. inv. pr. 0076. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/76.

77. Colonetă (fragmentar). Se păstrează partea inferioară a fusului și baza (valva anterioară?). DR 2000; S II, C SIM, c.44, –0,65 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 5 cm, l = 3,5 cm, gr = 0,4 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (10YR8/6), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ rar). Se păstrează un fragment dintr-un fus despărțit de bază prin două protuberanțe. Spre stânga se păstrează un fragment din peretele ediculei? Nr. inv. pr. 0077. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/77.

VIII. Varia

78. Altar (fragmentar). Se păstrează un fragment din bază (valva anterioară). DR 2001; S I, C 10, c.4a, –0,92 m. Lut ars. Turnare în tipar. hp = 6,02 cm, l = 5 cm, gr = 1 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (7.5YR7/6), cu mică, particule calcar (relativ dese, uneori sub formă de granule de 1,95 mm), oxizi (deși uneori sub formă de granule până la 4,74 mm). Altarul, de formă rectangulară, are în partea superioară o suprafață orizontală profilată, decorată cu o linie incizată (g = 0,2 cm); este susținut de două picioare umane, redată foarte schematic și depărtate (1,5 cm) unul față de celălalt; poartă *bracae*; suprafețele plantare redată frontal și extrem de rigid, cu degetele marcate; picioarele nu sunt modelate corect din

punct de vedere anatomic, au o formă tubulară și se sprijină pe o mică bază profilată (h 0,7 cm). Nr. inv. pr. 0078. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/78.

79. Thymiaterion? (fragmentar). Se păstrează partea inferioară (ambele valve). DR 2006; S I, C 14, c.20a, –0,93 m. Lut ars. Turnare în tipar (mici retușuri la bază, prin îndepărtarea surplusului de material cu o lamă?). hp = 3,8 cm, L = 6,2 cm, l = 2,6 cm, gr = 0,9 cm. Pastă fină (arsă reducător) de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), cu mică, particule calcar (rar), oxizi (rar). Baza de formă rectangulară; în partea superioară centrală era probabil modelat conul de pin, din care se mai păstrează doar o mică parte a trunchiului; în partea stângă și dreaptă a conului se află două volute (?) de mici dimensiuni. Credem că recipientul ar putea fi un *thymiaterion*. Nr. inv. pr. 0079. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/79.

80. Car (fragmentar). Se păstrează un fragment dintr-o roată (monovalv). DR 2007, S I, C 16, c.1b, –0,57–0,73. Lut ars. Turnare în tipar. diam = 7,2 cm, gr = 0,7 cm. Pastă fină (arsă oxidant), de culoare roșu-gălbui (5YR7/8), cu mică, particule calcar (rare), oxizi (relativ rar); urme de firmis (la interior și exterior) de culoare roșie (5YR4/6). Roata are reprezentate spițele prin niște nervuri (se păstrează trei, dintr-un total de cinci) și orificiul (diam = 1,6 cm) din centrul roții în care se introducea osia. Credem că roata a făcut parte dintr-un ansamblu format dintr-un cal, car și, eventual, un personaj masculin. Nr. inv. pr. 0080.

Analogii: *Sucidava* — Comănescu 1965, 197–802; *Butovo* — Sultov 1976, 95; *Galovo* — Dremsizova-Neltchinova, Tonceva 1971, nr. 129; *Kunino* — Nikolov 1967, nr. 21. **Datare:** sec. II–III. Pl. 16/80.

BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAFIA:

- Adamo-Muscettola 1984** — S. Adamo-Muscettola, *Osservazioni sulla composizione dei larari con statuette in bronzo di Pompei ed Ercolano*, în *Toreutik und figürliche Bronzen römischer Zeit*, Akten der 6. Tagung über antike Bronzen 13.–17. Mai 1980 in Berlin, editor U. Gehrig, Berlin, 1984, p. 9–32.
- Comănescu 1965** — S. Comănescu, *O figurină ecvestră descoperită la Celei*, SCIV 16, 1965, 4, p. 197–802.
- Culică 1980** — V. Culică, *O groapă menajeră din secolul al II-lea e. n. din teritoriul municipiului Durostorum*, Pontica 13, 1980, p. 315–329.
- Damian, Bâltâc 2008** — P. Damian, A. Bâltâc, *The Civil Roman Settlement at Ostrov – Durostorum*, în *Acts of the International Colloquium Important Sites from the Pre-Roman and Roman Time on the Lower Danube Valley (4th century BC–4th century AD)*, Istros XIV, p. 61–70.
- Donevski 1990** — P. Donevski, *Zur Topographie von Durostorum*, Germania, 68, 1, pp. 236–245.

- Dremsizova-Neltchinova, Tonceva 1971** — Тв. Dremsizova-Neltchinova, G. Tonceva, *Anticni terakoti ot Bălgaria*, Sofia, 1971.
- Ducaté-Paarmann 2003** — S. Ducaté-Paarmann, *Deux femmes à l'enfant. Étude d'une classe d'offrandes etrusco-latiales en terre cuite*, MÉFRA 115, 2, 2003, p. 837–865.
- EAA I** — EAA I, s.v. *Afrodite*, p. 115–128 (A. De Franciscis).
- EAA II** — EAA II, p. 342–348, s.v. *caricatura* (G. Becatti).
- EAA VII** — EAA VII, p. 732–743, s.v. *terracotta* (A. Andrén).
- Frova 1948** — A. Frova, *Lo scavo della missione archeologica italiana in Bulgaria ad Oescus. Secondo rapporto preliminare*, Bolletino dell'Istituto nazionale di archeologia e storia dell'arte 11, 1948, p. 73–113.
- Gramatopol, Crăciunescu 1969** — M. Gramatopol, V. Crăciunescu, *Les terres cuites antiques de la Collection Marie et dr. G. Severeanu du Musée d'Histoire de la ville de Bucarest*, RRHA 6, 1969, p. 35–68.
- Ivanov, Atanasov, Donevski 2006** — R. Ivanov, G. Atanasov, P. Donevski, *History of Silistra*, vol. I. *The Ancient Durostorum*, Sofia, 2006.
- Goodison, Morris 1998** — L. Goodison, Ch. Morris, *Ancient Goddesses*, Londra, 1998.
- Jude, Pop 1972** — M. Jude, C. Pop, *Monumente sculpturale romane în Muzeul de Istorie Turda*, Turda, 1972.
- Kazarow 1930–1931** — G. I. Kazarow, *Antike Denkmäler in Bulgarien* (în lb. bulgară), IzvestijaSofia 6, 1930–1931, p. 117–134.
- Kovacheva 1984** — T. Kovacheva, *About the Necropolises in the Colony Ulpia Oescus* (în lb. bulgară), Izvestija na Muzeite v Severozapadna Bălgaria 9, 1984, p. 63–80.
- LIMC III/1** — LIMC III/1, s.v. *Eros/Amor, Cupido*, p. 952–1049 (N. Blanc, F. Gury).
- Mircev 1956** — M. Mircev, *La collection de terre-cuites du Musée de la ville de Staline* (în lb. bulgară), Izvestia na Arheologiceskoto Drujestvo gr. Varna 10, 1956, p. 1–50.
- Munsell 1994** — *Munsell Soil Color Chart*, New Windsor, 1994.
- Mușețeanu, Elefterescu 1985a** — C. Mușețeanu, D. Elefterescu, *Teracote de la Durostorum reprezentând-o pe Venus*, Pontica 18, 1985, p. 185–191.
- Mușețeanu, Elefterescu 1985b** — C. Mușețeanu, D. Elefterescu, *Contribuții privind ceramica romană de la Durostorum*, CCDJ 1, 1985, p. 67–81.
- Mușețeanu 2003** — C. Mușețeanu, *Ateliere ceramice romane de la Durostorum*, București, 2003.
- Nikolov 1967** — B. Nikolov, *Monuments antiques de la region de Vraca* (în lb. bulgară), IzvestijaSofia 30, 1967, p. 216–235.
- Petersmann 1987** — H. Petersmann, *Altgriechischer Mutterkult. Matronen und verwandte Gottheiten*, în *Ergebnisse eines Kolloquiums veranstaltet von der Göttinger Akademie Kommission für die Altertumskunde Mittel-und Nordeuropas*, editori G. Bauchhenss, G. Neumann, BJ 44, 1987, p. 171–199.
- Rouvier-Jeanlin 1972** — M. Rouvier-Jeanlin, *Les figurines gallo-romaines en terre-cuite au Musée des Antiquités Nationales*, Paris, 1972 (Gallia, Suppl. 24).
- Silant'eva, Marčenko, Kobylina 1974** — P. F. Silant'eva, I. D. Marčenko, M. M. Kobylina, *Terrakotovyte statuëtki, 3. Pantikapej*, IIIème fascicule du corpus des statuettes de terre cuite du litoral nord de la mer Noire, Archeologija SSSR. Svod archeologičeskich istočnikov, G 1, 11, Moscova, 1974.
- Sultov 1976** — B. Sultov, *Ancient Pottery Centres in Moesia Inferior*, Sofia, 1976.
- Știrbulescu 2004** — Ch. Știrbulescu, *Considerations on some Terracotta Figurines from Durostorum*, ED 12, 1, 2004, p. 227–241.
- Teodorescu 1915** — D. M. Teodorescu, *Monumente inedite din Tomi*, BCMI 8, 1915, p. 117–125.
- Vasilcin 1990** — Iv. Vasilcin, *Hügelgräber beim Dorf Velikovo, Kreis Dobrič* (în lb. bulgară), IzvestijaVarna 26 (41), 1990, p. 33–49.

ABREVIERI/ABBREVIAZIONI:

- Apulum** — Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia.
- BCMI** — Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, București.
- BJ** — Bonner Jahrbücher des Rheinischen Landesmuseums in Bonn und des Vereins von Altertumsfreunden im Rheinlande, Bonn.
- CCA** — Cronica Cercetărilor Arheologice, București.

- EAA** — Enciclopedia dell'Arte Antiqua Classica e Orientale, Roma.
- ED** — Ephemeris Dacoromana. Annuario dell'Accademia di Romania, serie nuova, Bucureşti-Roma.
- Germania** — Germania, Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main.
- IzvestijaSofia** — Izvestija na Arheologičeskija Institut (Bulletin de l'Institut archéologique bulgare), Sofia.
- IzvestijaVarna** — Izvestija na Narodnia Muzei Varna (Bulletin du Musée National à Varna), Varna.
- JHS** — Journal of Hellenic Studies, Londra.
- Latomus** — Latomus, Berchem-Bruxelles.
- LIMC** — *Lexikon Iconographicum Mythologiae Classicae*, Zürich-München, opt volume.
- MÉFRA** — Mélanges de l'École Française de Rome, Antiquité, Paris-Roma.
- Pontica** — Pontica (Pontice 1–2), Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie, Constanţa.
- RRHA** — Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, Bucureşti.
- SCIV(A)** — Studii şi Cercetări de Istorie Veche (şi Arheologie), Bucureşti.